

## Дејан Крстић

Народни музеј Зајечар  
dejkrst@gmail.com

# Зајечар: поглед на један провинцијални и погранични град у Србији\*

У раду се разматрају савремени друштвени и политички процеси који карактеришу град Зајечар у источној Србији: 1. Деспотизација, естрадизација и криминализација локалне власти, 2. Веома лоша привредна ситуација и велика незапосленост, 3. Депопулација, 4. Пораст туристичке посете, 5. Етно-културно и идентитетско шаренило и „влашко питање“. Ови процеси су уско повезани са тешким транзиционим стањем у Србији, али и са локалним и регионалним специфичностима, које су умногоме одређене провинцијалним и пограничним положајем овог града.

### Кључне речи:

Зајечар, транзиција, локална власт, привреда, незапосленост, депопулација, туризам, идентитет, „влашко питање“

У науци су људска насеља често посматрана у оквиру опозиције: село – град. Међутим, у оквиру категорије града можемо, на основу социо-културних особености, разликовати две веома различите, специфичне, категорије насеља (и људских колектива) – мале градове и велике градове. Због тога је, чини се, правилније људска насеља посматрати у тријади: село – мали град – велики град (Кабицкий 2014, 87-88). Живот у малим градовима, осим броја људи и простора који заузимају, обликује и низ других друштвено-историјских чинилаца – привредни и политички систем (социјализам, транзиција, капитализам), удаљеност од великих градова (на основу чега се сматрају провинцијалним или не), близина државне границе (да ли су у зони коју можемо назвати пограничјем), културно-историјско наслеђе (које се ставља у функцију идентитета и туризма), етнички састав (да ли су мултиетнички или не) и тако даље<sup>1</sup> (Кабицкий и др. 2014). У овом раду ће, управо у оквиру који одређују термини *мали град, транзиција, провинција, пограничје, културно*

\* Припремљено у оквиру пројекта *Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије* (179013), који се реализује на Машинском факултету Универзитета у Нишу, а финансира га Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

<sup>1</sup> Неки аспекти феномена малог града били су предмет истраживања у домаћој етнологији и антропологији, на пример: Златановић 2009, Стојменовић 2013.

*наслеђе и мултиетничност*, бити учињен покушај сагледавања данашњег стања града Зајечара у источној Србији.

Зајечар се као сеоско насеље помиње још у XV веку (1466. године), а његова историја као града почиње 1833. године. Тада је подручје данашње источне Србије присаједињено Кнежевини Србији и десетак километара од Зајечара постављена је српско-турска државна граница (која је касније, од 1878. године, српско-бугарска, у периоду од 1918. до 1991. југословенско-бугарска). Зајечар, иако је био село, због свог географског положаја изабран је за административни, привредни, црквени, војни и просветни центар источне Србије. Већ од половине XIX века можемо га сматрати урбаном средином, са градском културом, коју су, уз постојање балканских руралних чињеница, до Српско-турских ратова 1876–1878. године, одликовали оријентални, а после ратова западноевропски културни елементи (архитектура, покућство, одећа...). Западноевропски грађански амбијент доминира до краја Другог светског рата. После овог рата, са увођењем социјализма, он нестаје, а у Зајечар се, у ери индустријализације земље, досељава велики број сеоског становништва, углавном из пасивних крајева источне и југоисточне Србије. Град због тога донекле доживљава рурализацију породичног живота,<sup>2</sup> али ипак, у исто време, као индустријски, административни и културни центар, и велику урбанизацију и модернизацију јавног и приватног живота, у привредном, урбанистичком, комуналном, технолошком, просветном и културном смислу. То је било време велике запослености становништва, његове социјалне заштићености и припадања углавном јакој средњој класи.<sup>3</sup> Током 90-их година XX века, као и други делови Србије, Зајечар преживљава распад Југославије – ратна стања и дубоку економску кризу, а од почетка XXI века до данас, још током 90-их година XX века започету, болну транзицију из социјализма у либерални капитализам, која је довела, пре свега, до пропадања индустријске производње и осиромашења становништва.

Према попису становништва из 2011. године, на територији Зајечара је живело 59.461 становника, од чега у самом граду 38.165, а у селима 21.296 становника (Попис 2012, 74). Због свог статуса својеврсног средишта истока Србије, Зајечар је 10. маја 2008. године добио статус града (до тада је био општински центар). Седиште је Зајечарског округа, у чијем саставу су, поред његове територије, и територије општина Књажевац, Бољевац и Сокобања (јужни део Тимочке крајине).

Живот у Зајечару данас карактерише неколико међусобно испреплетених друштвених процеса, који су тесно повезани са општим стањем у Србији, али у овом граду имају и своје специфичности. Те специфичности су умно-

---

<sup>2</sup> Нови грађани доносе своје руралне манире, тако да, на пример, многи, без обзира на то што добијају радна места у непољопривредним делатностима, у слободно време настављају да се баве пољопривредом – купују пољопривредно земљиште и механизацију, а у двориштима изграђују пољопривредне зграде, чувају стоку, баве се баштованством и сл.

<sup>3</sup> О друштвеним процесима индустријализације, урбанизације и модернизације у време социјализма може се видети у: Тимотијевић 2012.

гоме одређене његовим провинцијалним и пограничним положајем. Као карактеристични за Зајечар могу се издвојити следећи актуелни друштвени процеси: 1. *Деспотизација, естрадизација и криминализација локалне власти*, 2. *Веома лоша привредна ситуација и велика незапосленост*, 3. *Депопулација*, 4. *Пораст туристичке посете*, 5. *Етно-културно и идентитетско шаренило и „влашко питање“*. Циљ овог рада је пружање општег погледа на ове процесе. Разматрање сваког од њих отвара низ сложених питања и проблема, који захтевају писање знатно обимније студије.

Подаци изнети у овом раду, осим из литературе и извора, потичу и из непосредних сазнања аутора, стечених у улози грађанина Зајечара од рођења до данас, активног учесника друштвеног, културног и политичког живота града, а и етнолог-истраживача у сталној инсајдерској позицији. Ова позиција пружа могућност дуготрајног, континуираног и темељног посматрања друштвених процеса у овом граду, а и критичког сагледавања извора. Етнолошки интерес аутора овог рада за Зајечар до сада као резултат има, осим значајне количине теренског материјала везаног за различите области живота, и неколико објављених радова (Крстић 2012, 2014а, 2014б, Крстић, Ђорђевић 2014, Krstić, Koković 2013, Крстић, Коковић 2014).

## **Деспотизација, естрадизација и криминализација локалне власти**

Током 90-их година XX века, са великом кризом и свеколиким пропадањем у целој земљи, па и у Зајечару, дошло је и до ерозије квалитета општинске власти.<sup>4</sup> Када је, после великих политичких промена у Србији у јесен 2000. године, промењена и локална власт у Зајечару, квалитет њеног рада није се побољшао. То је било време подређености партијским централама на државном нивоу, а партије и њихове идеологије, из којих су појединци црпили своју политичку енергију, биле су изнад њихових личности. Они су умногоме били само представници одређених великих, на националном нивоу распрострањених, политичких групација.

Са демократским променама 2000. године долази до политичке децентрализације, чиме су потпуно отворена локална политичка тржишта и створене много веће могућности за њихово освајање, примамљиво, пре свега, због тога што подразумева могућност трошења новца из локалних буџета. Године 2003, неоспорно са оваквим мотивом (а не идеолошким или каквим другим), у Зајечар, вештим политиканством, долази нова власт, која уноси другачији дух. Овај дух бисмо могли обухватити терминима *деспотизација, естрадизација и криминализација* власти. И после промене локалне власти 2013. године, ови процеси се настављају, чак и интензивирају.

---

<sup>4</sup> Под квалитетом власти подразумева се количина позитивних резултата њене политике за грађанство, а и личне особине личности које у њој учествују (како фигуративно рече један Зајечарац, људи који воде град треба да се одликују *знањем, звањем, гласом и стасом*).

*Деспотизација* власти подразумева њено концентрисање у једном човеку, локалном вођи и моћнику, који успоставља апсолутну контролу на територији града. Он гради култ личности, отворено испољава моћ и личну сујету и постаје недодирљив за обичног грађанина. Власт не сачињава тим, чији чланови имају слободу и овлашћења у својим ресорима, већ група људи који се могу назвати поданицима једног човека и делују искључиво по његовом налогу. Групу људи око себе он формира крајње негативном селекцијом – не према радним, образовним, интелектуалним и другим способностима појединаца, већ искључиво према послушности, која мора да буде слепа, беспоговорна, и да подразумева спремност да се уради све, често и несавесно, противморално или противзаконито. Овакви кадрови награђени су већим или мањим привилегијама у систему власти. Са променом вође на изборима, многи од њих, по истом принципу, опстају у новој власти и задржавају своје привилегије. Сви они који покажу нелојалност, не изврше било какав налог или пруже отпор оваквој врсти деловања, бивају смењени, изопштени или на други начин кажњени. Личност локалног вође постаје важнија од политичке групе и идеологије – он мења политичке курсеве, партије и коалиције, али група људи око њега остаје. Он, као локални моћник, покушава да шири свој утицај и на околне општине Тимочке крајине, а повремено је и агресивни учесник националне политичке сцене.

*Естрадизација* власти видиљива је, пре свега, преко естрадне сценографије: кич у уређењу зграде Градске управе и председништва, као и појединих делова града, естрадни начин облачења и понашања, лична обезбеђења, црни ципови, присутност девојака естрадног одевања и понашања, љубавне и друге афере и интриге, скупа путовања у иностранство (о трошку Града), честе скупне концерти естрадних личности, градске прославе са ватрометима, појављивање локалног вође у друштву са естрадним личностима и њихова заступљеност у животу града, његова велика присутност и самореклама у локалним и националним медијима, његово учешће у телевизијским „ријалити“ емисијама, коришћење медијских трикова, лажно медијско представљање благостања у граду, олако изношење неистина и нереалних обећања. Естрадизација власти подразумева и незаинтересованост за егзистенцију и свакодневни живот ширих слојева грађанства, отуђење од реалности. Области важне за реалан живот грађана: привреда, пољопривреда, предузетништво, запошљавање, депопулација, социјална питања, школство, култура, комунални проблеми, дечији и омладински спорт и слично, скоро потпуно нестају из фокуса власти. Потпуно изостаје брига о функционисању локалног живота као система, као целине. Власт је носилац изузетно потрошачког менталитета (из градског буџета), усмереног на забаву грађана и лажни гламур у граду. Осим на концерте и градске прославе, веома много се троши и на професионални спорт, тако што се, по избору локалног вође, огроман новац даје само једном клубу, а остатак спортског система се потпуно запоставља. Карактеристика естрадног понашања власти су и мегаломански и веома скуп, за реалан живот непотребни, урбанистичко-грађевински подухвати, који представљају својеврсне симболе власти. То су или објекти за забаву (игралишта, скијалишта...) или комунални пројекти без урбанистичке оправданости, ван урбанисти-

чких планова. Овакву власт карактерише и експериментално, скоро по правилу нерационално, гашење и стварање више буџетских установа и јавних предузећа. Поред поменутих, ту је још низ, по град веома неповољних, политичких егзибиција. Уз све то, град и јавна предузећа се континуирано презадужују неизмиривањем финансијских обавеза и узимањем кредита код банака. Ту је и велики број судских спорова и плаћања судских казни. Присутна је изузетна нестабилност, која се може назвати и хаотичним стањем: често сазивање седница Скупштине града, у различито доба дана и ноћи, по хитном поступку, често смењивање директора буџетских установа и јавних предузећа, градских већника, помоћника градоначелника, начелника служби (уз крајњу девалвацију ових функција именовањем неадекватних личности), кашњење плата у буџетским установама и јавним предузећима итд.

*Криминализација* локалне власти односи се на њен изузетно интересни карактер, односно на веома велики одлив новца из буџета града у врх интересног круга и на узурпирање градске имовине, а у вези с тим и на њену блиску повезаност са појединцима из сиве друштвене зоне и окруженост њима. Град се посматра као приватно предузеће, а градски буџет и имовина као плен. Управо су финансијски интереси разлог скупих концерата и грандиозних нерационалних спортских, саобраћајних и грађевинских пројеката. Појављују се још: јефтино издавање и узурпирање најатрактивнијих општинских локала, мноштво за град неповољних јавних набавки и уговора за различите услуге граду, установама и јавним предузећима (посебно са медијским кућама), вођење на платним списковима људи који примају плате из буџета града а уопште и не долазе на посао итд. У свему овоме присутна је интересна повезаност са моћним људима из сфере политике, крупног капитала и криминала на националном нивоу, а присутан је и уплив политике у сфере извршне и судске власти.<sup>5</sup>

## **Веома лоша привредна ситуација и велика назапосленост**

У време социјализма Зајечар је био превасходно индустријски град,<sup>6</sup> а у индустрији је био запослен велики број радника. Осим више мањих, било је и већих индустријских предузећа, и са по неколико хиљада радника. Зајечар је био и центар развијеног пољопривредног подручја, са јаким пољопривредним добрима, системом земљорадничких задруга и доста индивидуалних

---

<sup>5</sup> Новинар Вуксан Церовић из Зајечара, који се бави истраживачким новинарством, у дво-недељнику „Таблоид“ објавио је низ чланака о овим појавама везаним за актуелну градску власт у Зајечару (од 2013. године), помињући и ону претходну, деветогодишњу (Церовић 2014-2015). Осим у овом листу, он је објављивао и на другим местима (на пример: <https://getosrbija.wordpress.com/2014/10/21/zajecar-veliki-pinokio-u-malom-gradu/>, *čitano* 26. 01. 2015; <https://getosrbija.wordpress.com/2014/10/21/zajecar-veliki-pinokio-u-malom-gradu/>, *čitano* 26. 01. 2015).

<sup>6</sup> Прехрамбена, текстилна, кожарска, металска индустрија, индустрија неметала и рудници у околини.

пољопривредних произвођача. Међутим, још током 90-их година XX века већина фабрика и земљорадничких задруга је пропала. Неколико фирми је почетком 2000-их година приватизовано и оне раде и данас. Гледано из социјалног угла, само је два-три позитивна примера приватизације, док су сви остали довели до драстичног смањења броја радника. Рудници угља, који су и даље у државној својини, раде, али у лошем су финансијском стању. Због веома неповољне демографске ситуације у селима, категорија индивидуалних пољопривредних произвођача свела се на ретке појединце. Локални приватни предузетници у Зајечару, због лоше привредне климе у држави и у граду, осим веома ретких примера, никада нису могли да постану значајнији привредни фактор. И инвестиција са стране веома је мало. У целини узето, у Зајечару је привредни амбијент, пре свега због карактера локалне политике, изузетно неповољан и, судећи према садашњој ситуацији, нема много изгледа да ће се у скорије време појавити још нека значајнија производна фирма.

Број постојећих радних места у Зајечару далеко је од потребног. У производним фирмама у њему данас, по слободној процени, не ради више од 1.000 радника. Недостатак радних места један је од посебно горућих проблема. Према евиденцији националне службе за запошљавање, на територији града 2014. године било је 7.130 незапослених (Документација националне службе за запошљавање). Локалне власти, знајући потребу за новим радним местима, здушно су их обећавале, али њиховом реализацијом скоро да се уопште нису бавиле. Има и примера одбијања инвеститора неадекватним реакцијама на њихова интересовања да у Зајечару отворе производне погоне.<sup>7</sup>

Највећи послодавци у Зајечару данас су Градска управа и буџетске градске и државне установе. Зато највећи утицај на запошљавање у граду има сфера политике. То је пак разлог великих вишкова радника и доста нестручних кадрова у овим фирмама. Присутна је појава масовнијег учлањења у владајуће политичке групације, са радним местом као нескривеним мотивом. Код малих приватних послодаваца радни однос је углавном нестабилан и они се често према радницима понашају изабљивачки у смислу продужавања радног времена и веома малих зарада. С друге стране, због изузетно лошег привредног амбијента,<sup>8</sup> приватне фирме се масовно затварају. Поред поменутих локалних узрока лоше привредне ситуације, ту је и неравномерни економски развој у земљи, у којем је провинција потпуно запостављена, умногоме, чини

<sup>7</sup> После промене градске власти 2013. године, за отварање својих погона у Зајечару заинтересовале су се једна бугарска и две румунске фирме из пограничја, али нису наишле на адекватан пријем. Озбиљност ових интересовања показује чињеница да од 1. октобра 2013. године до данас десетак особа из Зајечара свакодневно путује у Београдчик у Бугарској ради рада у текстилној фирми која је била заинтересована да отвори погон у Зајечару.

<sup>8</sup> Велики финансијски намети Града и ригорозне инспекције, слаба куповна моћ грађана...

се, „отписана“ (посебно исток и југ Србије). Уз све то, и структура назапослених је неповољна, има много непотребних кадрова.<sup>9</sup>

Јуна 2014. године на територији Зајечара је било 15.120 запослених лица. Од тога је било 12.480 радника (у производним делатностима не више од 1.000), 1.766 предузетника, односно власника приватних фирми, и 874 регистрована пољопривредника.<sup>10</sup> Ако узмемо у обзир да је пензионера било 18.197,<sup>11</sup> од запослених више за око 3.000, те да велики број људи ради и у установама које се финансирају из државног буџета, онда је јасно да у овом тренутку ово подручје не би могло да опстане без интервенције државе. Због недостатка радних места јавља се и категорија изузетно сиромашних лица, чега у социјализму није било. У Градској управи и Центру за социјални рад има веома много захтева за једнократну социјалну помоћ (којима се у Градској управи нико посебно и систематски не бави). Примера ради, Црвени крст у Зајечару има 770 корисника „народне кухиње“ (бесплатне хране за сиромашне), од тога 500 у самом граду, а 270 у околним селима (Документација Црвеног крста).

## Депопулација

У периоду пре Другог светског рата код зајечарског грађанског слоја становништва био је присутан одлив људи ка Београду, као урбанијој средини. После Другог светског рата Зајечар, као индустријски центар, драстично расте примајући велику масу сеоског становништва не само из околине, већ из читаве источне и југоисточне Србије, па и много шире. Оно се ту досељава због отварања радних места у непољопривредним делатностима, јер је село било пренасељено и сиромашно – у њему су преовладавали уситњени земљишни посед и традиционални начин пољопривреде. Град је за сељака био синоним богатства и бољег и лакшег живота. Насељеници су вишеструко увећали Зајечар, и бројчано и просторно (основали су и више потпуно нових приградских насеља). Међутим, пракса чувања само једног детета или двоје деце, која је усвојена још између два светска рата, у време социјализма се у Тимочној крајини потпуно усталила (такозвани „тимочки тип“ породице /Костић 1958, 38/), тако да је град бројчано растао само досељавањем, а не и природним прираштајем. У међувремену, села су се испразнила, тако да од прве половине 80-их година XX века досељеника више нема. Преостали становници већине села данас у највећем проценту припадају категорији старих и биолошки нестају – вишедеценијски процес пражњења села у завршној је фази. Празна и „стара“ села источне и југоисточне Србије већ су доста позната и

---

<sup>9</sup> На пример, због постојања средње економске школе у Зајечару, на евиденцији има много економских техничара, а због постојања Факултета и више школе за менаџмент „Мегатренд“ универзитета у Зајечару, много менаџера.

<sup>10</sup> <http://pio.rs/images/documenta/statistike/2014/BROJ%20KORISNIKA%20PENZIJA%20I%20PROSECNA%20PENZIJA%20PO%20OPSTINAMA%20JUN%202014.pdf>, читано 26. 01. 2015.

<sup>11</sup> Исто.

обрађивана тема (има доста демографских радова, новинских чланака, телевизијских и радио прилога), али наука и јавност још нису обратили пажњу на демографски процес пражњења провинцијалних градова, који је веома актуелан и који је ухватио замајац. Он је захватио не само мање урбане центре, већ увелико и Зајечар, највећи град у источној Србији, читавој једној регији, њен културни и некадашњи административни центар. Два су разлога демографског пражњења Зајечара.

Први разлог је негативан природни прираштај. Овде је реч о једном дуготрајном процесу, који сада, када већ дуже време нема масовнијих досељавања сеоског становништва, постаје веома видљив. Број рођења је изузетно мали – 1,3 по жени, у сталном је опадању и недовољан је за просто обнављање становништва. Број умрлих је скоро два и по пута већи од броја живорођених. Дошло је до убрзаног старења популације – број старих је 1,8 пута већи од броја младих. Становништво је зашло у стадијум најдубље демографске старости – Зајечар постаје град старих. Према попису становништва из 2011. године, старих са 60 и више година било је 31% од укупног броја становника, у граду 25,6%, а у селима чак 41,7%. Просечна старост становништва је била 45,5 година – у граду 43, а у селу 50,2. Младих до 19 година било је 17%, а радно активног становништва од 20 до 59 година 45,2%. Последњих година, највероватније под утицајем јавног дискурса на националном нивоу, ту и тамо се јављају породице са троје деце, што је раније била реткост, али је, ипак, морталитет далеко већи од наталитета. Према подацима из пописа становништва 2011. године, у структури рађања према реду рођења деце преобладава проворођено дете са 52,9%, другорођено учествује са 33%, треће по реду са 10,8%, четврто са 1,6%, а пето и више такође са 1,6%. Осим устаљеног обичаја чувања малог броја деце, ту су и савремени трендови, карактеристични за целу Србију – да парови све ређе и све касније ступају у брак и све чешће прибегавају разводу брака. Материнство се све више одлаже (просечна старост мајке при рађању је 28 година), чиме се смањује могућност за рађање већег броја деце у породици. (Тодоровић 2013)

Други разлог демографског пражњења Зајечара су економске миграције. Због лоше привредне ситуације и великог недостатка радних места, без реалне могућности да се ситуација, макар у догледном периоду, поправи, млади, осећајући Зајечар као место без перспективе за живот, одлазе из њега, или у Београд (често у њему остају после студија), или у иностранство (тачније у земље западне Европе или у Сједињене Америчке Државе). Ова појава је једна од најактуелнијих у граду. Сваког дана се чује да је неки млађи човек после студија остао или ће остати у Београду, отишао или планира да оде у иностранство. Интересантно је да чак и деца имућнијих људи не желе да живе у Зајечару, сматрајући да су им могућности много веће у неким другим срединама.

Број становника на територији Града Зајечара се између пописа становништва 2002. и 2011. године смањивао за 6.508 лица или 9,9%. У самом Зајечару смањење је за 1.326 лица или 3,4%, а у селу за 5.182 лица или 19,76%. Године 2002. град је бројао 39.491, а села 36.487 становника, укупно 65.969,

док је 2011. у Зајечару било 38.165 становника, у селима 21.296, укупно 59.461. Иако су демографски подаци већ годинама алармантни, ниједна зајечарска власт није се бавила решавањем или бар ублажавањем овог изузетно неповољног демографског процеса.<sup>12</sup> У последње време власти су чак направиле неколико веома негативних иступа у вези са областима које имају везе са депопулацијом.<sup>13</sup>

## Пораст туристичке посете

Зајечар и његова околина имају велике туристичке потенцијале: природне (планине, језера, бање...), археолошке, етно-културне, културне (на пример, културне манифестације) и друге. Међутим, свест о овим потенцијалима, о могућности њиховог стављања у привредну функцију и о значају туризма за локалну заједницу никада у овом граду није била на високом нивоу, ни код грађана, ни код власти. У време социјализма привредни акценат је био на индустрији, а 90-их година XX века туризму нису погодовали економска криза, изолованост земље и ратови. Општинска Туристичка организација основана је тек крајем 90-их година XX века, али се нова власт после 2000. године двоумила да ли да је угаси (из политичких разлога). Она је 2013. године и угашена, а туризам је постао делатност само једне службе у новоствореној фирми Центар за културу и туризам. Све време постојања Туристичке организације, у њој, као ни данас у поменутој служби, није било зналачких, енергичних и визионарских кадрова, који би потенцијале спознали и умели и желели да их ставе у функцију туризма. Зајечар никада није имао озбиљну туристичку стратегију. Ипак, и у оваквој ситуацији он последњих година бележи велики пораст броја туриста, толики да може понети епитет туристичког града и да се туризам може сматрати једном од његових карактеристика. То се дешава из два разлога.

Од 2001. године, нови директор Народног музеја Зајечар у свој фокус ставља депанданс Музеја – археолошки локлитет Ромулијана, од Зајечара удаљен десетак километара (у Музеју се, између осталог, чувају покретни налази са овог локалитета). Реч је о остацима касноантичке палате римског цара Галерија (крај III и почетак IV века), који ју је градио на месту свог рођења, а који је, са својом мајком Ромулом, недалеко од палате био и сахра-

---

<sup>12</sup> Почетком 2000-тих година деловала је Општинска комисија за спречавање депопулације, основана на иницијативу локалних демографа. Али, с једне стране, због непрактичног духа комисије, односно неспремности на одлучну практичну акцију, а с друге због незаинтересованости власти, она није дала конкретне резултате.

<sup>13</sup> Осим што континуирано негативно делују на систем живота у граду, посебно на економску климу и отварање нових радних места, што нескривено доминирају политичка запошљавања, ту су и: медијски изрекламиран а због неисплаћивања неуспео пројекат запошљавања 50 младих на три месеца на по неколико сати недељно са минималним накнадама из буџета града, једноипогодишње неисплаћивање стипендија студентима и накнада породиљама са територије града, вербални сукоб локалног вође са породиљама приликом њиховог демонстрирања и укидање накнаде.

њен. Локалитет је уређен за туристичке посете,<sup>14</sup> рекламиран је у земљи и иностранству, редовно се, уз учешће угледних националних и међународних институција, на њему врше археолошка истраживања и конзерваторски радови, постао је место дешавања многих културних и других друштвених догађаја. Музеј је у вези са локалитетом умногоме преузео послове које би требало да обавља Туристичка организација. Ове активности резултирале су тиме да је Ромулијана постала део зајечарског локалног идентитета (у тој мери да је усвојен грб Града на којем доминирају елементи који алудирају на Ромулијану), да 2007. године буде уписана на листу УНЕСКО-ве светске културне баштине, да се за истраживање, конзервацију, уређење и културна дешавања конкурисањем код Министарства културе Републике Србије и страних фондова добијају велика новчана средства и да је дошло до изузетно велике туристичке посете, не само на локалитету, већ, у мањој мери, и у Музеју.

Ромулијана је, са Музејем у Зајечару, постала обавезна дестинација ђачких екскурзија, а и дестинација многих страних туриста из најразличитијих земаља, нарочито после њеног проглашења за део светске културне баштине. Године 2008, после проглашења, посетило ју је око 42.000 туриста (Живковић 2014а), што је својеврсни рекорд. Наредних година број је опао, али је и даље велики. Године 2014. укупно је било 31.540 посетилаца, од којих 4.753 странца из 46 земаља<sup>15</sup> (Документација Народног музеја). У Народном музеју у Зајечару у 2014. години било је укупно 11.210 посетилаца, од чега је сталну поставку обишло (значи и платило карту) 7.353, а од тога 2322 страна посетиоца из 42 земље<sup>16</sup> (Документација Народног музеја). Међутим, иако је Ромулијани посвећена велика пажња локалне јавности, па и пажња на националном и међународном плану, иако она више није само туристички потенцијал већ и туристичка дестинација која доноси приходе, локалне власти за овај локалитет и даље не одвајају ни мало новца из градског буџета, без обзира на то што га здружно користе за самопрезентацију.<sup>17</sup>

<sup>14</sup> Повећан је број радника, добро се одржава, урађена је туристичка инфраструктура, укључујући и приступне путеве.

<sup>15</sup> Највише је било из Бугарске – 1271 (26,74%), а потом из Немачке – 417 (8,77%), Румуније – 399 (8,39%), Пољске – 338 (7,11%), Словеније – 303 (6,37%), Данске – 252 (5,30%), Италије – 237 (4,99%), Француске – 216 (4,54%), Русије – 193 (4,06%), Аустрије – 169 (3,56%), Белгије – 90 (1,89%), Швајцарске – 80 (1,68%), Кине – 76 (1,60%), Велике Британије – 70 (1,47%), Чешке – 68 (1,43%), Сједињених Америчких Држава – 65 (1,37%), Канаде – 54 (1,14%), Босне и Херцеговине – 48 (1,01%) и тако даље (Документација Народног музеја).

<sup>16</sup> Највише је било из Бугарске – 921 (39,66%), затим из Румуније – 231 (9,95%), Немачке – 212 (9,13%), Пољске – 184 (7,92%), Словеније – 132 (5,68%), Белгије – 72 (3,10%), Русије и Француске – по 71 (3,06%), Аустрије – 65 (2,80%), Италије – 59 (2,54%), Јапана и САД-а – по 38 (1,64%), Велике Британије – 37 (1,59%), Албаније – 30 (1,29%) и тако даље (Документација Народног музеја).

<sup>17</sup> Истине ради, треба рећи да ово унапређење Ромулијане и њено озбиљно привођење туризму има и своје негативно наличје. Директор музеја је, фокусирајући се на Ромулијану, свесно у засенак ставио остале струке у Музеју – етнологију, историју уметности и, у мањој мери, историју, затим многобројне остале археолошке локалитете са територије над-

Зајечар бележи велики број страних туриста из још једног разлога. Последњих година градске, а и планинске и бањске, центре источне и југоисточне Србије (па и Србију уопште) заплуснуо је велики талас бугарских туриста. Ова појава је посебно карактеристична за последње две-три године и у овом тренутку је врло актуелна, са тенденцијом ширења. У основи, бугарске грађане привлаче српска храна, српска музика и дозвољено пушење у српским кафанама и ресторанима, које је у Бугарској забрањено.

Када је реч о храни, бугарски грађани још од раније воле српски роштиљ<sup>18</sup>. Они у Србији воле и такозвану „етно“ храну, сматрајући је изузетно укусном и квалитетном. Мисле да се права домаћа кухиња у Србији сачувала, а у њиховој земљи изгубила. Мишљења су и да се, посебно после уласка Бугарске у Европску унију, на њеном тржишту пласирају прехранбене намирнице, посебно месо, веома лошег квалитета, а да у Србији није тако.

Када је реч о музици, још у доба социјализма, пре неколико деценија, када је у Бугарској била непожељна музика из западног блока, била је популарна музика из тадашње Југославије (као својеврсног Запада), коју су Бугари називали српском. Популарност српске музике одржала се до данас. Под њом бугарски грађани подразумевају и воле некадашњи југословенски рок и поп, данашњу српску поп и „фолк“ музику, а такође и музику у извођењу српских народних дувачких оркестара.

Из наведених разлога велики број туриста у Зајечар, посебно викендом, долази искључиво ради посете српским кафанама. Поред хране, музике и дозвољеног пушења, у кафанама им прија и општа атмосфера, као и блискост у менталитету и језику. Масовно су заступљени у ресторанима на прославама Нове године и „Српске“ Нове године. Велики број туриста из Бугарске посећује концерете поп и „фолк“ извођача који се организују у Зајечару<sup>19</sup>, а такође и велику рок манифестацију „Гитаријада“. Повећан број бугарских туриста регистрован је и на зајечарским вашарима (по један у мају, јулу и септембру).<sup>20</sup> Уз све ово, Бугари, као специфично у Зајечару, посећују и локалитет Ромулијана и Музеј.<sup>21</sup> На Ромулијани и у Музеју они су, у односу на све стра-

---

жности Музеја (праисторијска, средњовековна и друга античка налазишта), а и спровођење класичних музеолошких принципа у редовној делатности. На тај начин све поменуте области из домена рада Музеја трпе несагледиве негативне последице, како у културолошком смислу, тако и у смислу туристичке валоризације. Поред тога, веома је дискутабилно питање сврсиходности трошења немалих прихода које Музеј има од Ромулијане, не само од продаје карата, већ и од сувенира. У једном новинском чланку директор музеја изјављује: „Ромулијана је златна кока, само је питање ко и како зна да је искористи“ (Живковић 2014).

<sup>18</sup> У Бугарској је храна са роштиља потпуно другачијег укуса и форме, а и њен асортиман је много мањи.

<sup>19</sup> О овоме се може видети у новинским чланцима: Ставрева 2014; Веселинов 2011; Крстић 2012.

<sup>20</sup> На ову појаву указано је и у раду: Крстић, Ђорђевић 2014, 122, 131.

<sup>21</sup> Ову појаву илуструје и текст новинског чланка: Живковић 2015б.

не туристе, далеко најбројнији.<sup>22</sup> Туристима из Бугарске пажњу привлачи и стаза за скијање на брду Краљевица изнад Зајечара.<sup>23</sup>

## Етнокултурно и идентитетско шаренило и „влашко питање“

У Београду и централној и западној Србији припадници ширих слојева становништва често мисле да у источној Србији, односно Тимочној крајини, живе искључиво Власи (при том немајући ни тачну представу ко су они, односно које су њихове идентитетске и етно-културне карактеристике). Међутим, ово подручје је простор изузетног етно-културног шаренила. Баш је ужа околина Зајечара чвориште, место сусрета, више разнородних мигративних струја са све четири стране света (од пре неколико векова, из османског периода), тако да у његовој најужој околини има села, а самим тим и насељеника у граду, веома различитог етно-културног наслеђа („Власи“, „Косовљани“, „Торлаци“, „Маџаци“, „Изворци“...).<sup>24</sup> Осим тога, у време социјалистичке индустријализације у Зајечар је, као велики индустријски центар, дошло много становништва из читаве источне и југоисточне Србије („Пироћанци“, „Сврљижани“, „Бугари“ /околина Димитровграда/ и други).<sup>25</sup> И данас се у Зајечару, на улици и на пијаци, поред хибридне варијанте српског књижевног језика, ту и тамо могу чути и разни дијалекти, а за категоризацију људи у живој су употреби и поменути називи локалних група. Етно-културно (пре свега етно-лингвистичко, али и фолклорно) шаренило увек је било, а и данас је, део свакодневног живота Зајечара и његове околине.

Дакле, Власи, становништво романског говора, само су једна од идентитетских и етно-културних компоненти у околини Зајечара.<sup>26</sup> Села са влашким живљем налазе се на северној половини територије града. Међутим, док друге поменуте групе припадају категорији локалних и регионалних идентитета, обухваћених српском националном припадношћу, код Влаха се јављају и елементи националне посебности. Ова чињеница за ову средину чини значајним и такозвано „влашко питање“, које је, уствари, једна од важних актуелних друштвених карактеристика читаве североисточне Србије.<sup>27</sup>

---

<sup>22</sup> Године 2013. било је на Ромулијани из Бугарске 1002 туриста (22% од укупног броја страних туриста), а 2014. године 1271 (26,74%). Године 2014. у Музеју је био 921 гост из Бугарске (39,66% од укупног броја страних туриста) (Документација Народног музеја).

<sup>23</sup> О овоме се сведочанства могу наћи у новинским чланцима: Живковић 2015а; Ставрева 2014.

<sup>24</sup> О овоме се може видети у: Станојевић 1937; Крстић 2011, 11, 14, 17, 20, 25, 27.

<sup>25</sup> О овоме се може видети у: Крстић 2011, 13, 31, 33.

<sup>26</sup> С тим што се и међу њима разликују две етно-културно различите врсте – Унгурјани и Царани.

<sup>27</sup> Анализа сложене ситуације везане за „влашко питање“, омеђене релационим „четвороуглом“: Срби – Власи – Румуни – Међународна заједница, дата је у: Голубовић 2014.

Због специфичних историјских услова у којима је настајао, идентитет Влаха је веома сложен – чини се да постоје четири идентитетске категорије у које можемо сврстати влашки осећај припадности, две просрпске и две румунске:

1. Један број Влаха, иако, живећи у мултиетно-културној средини, има сазнање о својој етно-културној посебности, национално се изјашњава као Срби (влашки идентитет је на нивоу регионалног идентитета).

2. Један број Влаха национално се изјашњава као Власи, сматрајући себе аутохтоном групом, аутохтоног говора, историјски блиском са српским народом и српском државом као матицом, а удаљеном од румунског народа и румунске државе.

3. Неки се Власи, пак, такође национално изјашњавају као Власи, али сматрају овај етноним синонимом етнонима Румуни<sup>28</sup> и себе делом румунског народа, наглашавајући своју етно-културну различитост од српског народа.

4. Неки се, пак, национално изјашњавају као Румуни, такође сматрајући себе једним делом румунског народа.

Између српски и румунски оријентисаних Влаха постоји доза антагонизма, која се изражава у међусобној интеракцији (видети: Крстић, Коковић 2014, Голубовић 2014) Према попису становништва из 2011. године на територији града Зајечара, од укупно 59.461 становника, 52.292 се изјаснило као Срби, 2.856 као Власи и 204 као Румуни. Од тога се у самом граду 35.031 становника изјаснило као Срби, као Власи 395 и као Румуни 48, а у селима – као Срби 17.261, као Власи 2.461 и као Румуни 156. (Попис становништва, 74, 75)

За разлику од зајечарских влашких села, „влашко питање“ у самом Зајечару, где Влаха има много мање у односу на све остале (српске) групе, није присутно у интеракцији међу припадницима ширих слојева становништва, али је присутно на локалном политичком и медијском плану. Демократски покрет Румуна Србије (ДПРС) са седиштем у Зајечару, основан 1991. године,<sup>29</sup> који је изразито румунске оријентације (његови чланови се изјашњавају као Румуни), никада није имао значај у локалном политичком животу. Влашка демократска странка Србије (ВДСС), са седиштем у Бору, основана 2004. године, која се од 2013. године зове Влашка народна странка (ВНС), такође румунске оријентације (термин Влаха сматра се синонимом термина Румун), активнија је,<sup>30</sup> али ни она у Зајечару није остварила већи политички утицај. У граду су ове две партије, чини се, оставиле трага тако што су, уз подршку Румуније, припадницима влашке популације организовале и органи-

---

<sup>28</sup> Сматрају да је реч Влаха српска (словенска) реч адекватна румунској (романској) речи Румун.

<sup>29</sup> [http://sr.wikipedia.org/sr/Списак\\_политичких\\_партија\\_у\\_Србији](http://sr.wikipedia.org/sr/Списак_политичких_партија_у_Србији), читано 26. 01. 2015.

<sup>30</sup> [http://sr.wikipedia.org/sr/Списак\\_политичких\\_партија\\_у\\_Србији](http://sr.wikipedia.org/sr/Списак_политичких_партија_у_Србији), читано 26. 01. 2015; <http://www.vdss.org.rs/>, читано 26. 01. 2015; <https://www.youtube.com/watch?v=GwXzMaZJXIE>, pregledano 26. 01. 2015.

зују бесплатно (или под веома повољним условима) студирање у Румунији. Највише је оних који су у Румунији студирали медицину, тако да данас у Здравственом центру у Зајечару има више лекара са румунских универзитета.

Осим тога, под утицајем деловања румунски оријентисаних партија и појединаца, Румунија је у вези са Власима почетком марта 2012. године извршила притисак на Србију, оспоривши њено добијање статуса кандидата за чланство у Европској унији.<sup>31</sup> Једна од последица те ситуације било је отварање генералног конзулата Републике Румуније у Зајечару. Иако генерални конзул има интензивне односе са прорумунским снагама у овом крају и у почетку је исказивао негодовање према влашким српски оријентисаним снагама, данас се његова јавна делатност своди на организовање коктела у центру града поводом Дана државности Румуније (1. децембар), на који позива учеснике јавног живота у граду.<sup>32</sup> У вези са деловањем румунски оријентисаних Влаха и отварањем конзулата, било је реакција Тимочке епархије Српске православне цркве у Зајечару, као и појединих локалних зајечарских политичара<sup>33</sup> (Крстић, Коковић, 2014, 265–266).

Српски оријентисани Власи своје деловање у Зајечару врше директно преко активности Националног савета Влаха,<sup>34</sup> у којем од избора за савете националних мањина 2010. године имају примат.<sup>35</sup> Њихова главна активност је везана, пре свега, за ширење коришћења влашких дијалеката са српским речима тамо где их у дијалекту нема<sup>36</sup> (насупротив онима пророумунске оријентације које се залажу за румунски стандардни језик). Савет има неколико истакнутих чланова у Зајечару. Они су блиски са градском влашћу, која помаже њихово деловање. То деловање је највидљивије на једној локалној зајечарској телевизији, чији је власник најистакнутији представник ове струје у Зајечару, која емитује недељни преглед вести (недељом увече) на влашком говору, а повремено и документарне емисије о Власима (појединцима и фолклору). Иначе, на овој, као и на још једној локалној телевизији, континуирано се емитују емисије влашке „фолк“ музике. Поред тога, деци зајечарских школа влашки говор је, уз румунски, понуђен као факултативни предмет, али у

---

<sup>31</sup> О овоме се може видети у: Голубовић 2014.

<sup>32</sup> Пријем генералног конзула Републике Румуније у Зајечару може се видети на: <http://www.timocpress.org/index.php/sr/news-agency-6/drustvo/1978-dan-drzavnosti-rumunije-2014-u-zajecaru>, читано 26. 01. 2015.

<sup>33</sup> <https://www.youtube.com/watch?v=GwXzMaZJXIE>, pregledano 26. 01. 2015.

<sup>34</sup> У другим крајевима источне Србије насељеним Власима постоје и влашке партије прорпске оријентације, али оне у Зајечару, за сада, немају уплива.

<sup>35</sup> Од 2006. године, када је основан, до 2010. године у Националном савету Влаха доминирале су румунски оријентисане снаге.

<sup>36</sup> О овоме се може видети из више интернет прилога, на пример: <http://www.nacionalnisavetvlaha.rs/devetnaestasednica.html>, читано 26. 01. 2015; <http://www.telegraf.rs/vesti/politika/93889-nacionalni-savet-vlaha-mi-nismo-rumuni>, читано 26. 01. 2015.

Зајечару није оформљено ни једно одељење (од зајечарских села оформљено је само у приградском селу Грљану).

„Влашко питање“ у животу Зајечара није међу најпримарнијим, али је стално присутно. Зајечарци, иако навикнути на етно-културне различитости у својој средини (етнолингвистичке и фолклорне), углавном нису навикнути на националну разноврсност (као што је то, на пример, у Војводини). То је зато што је „влашко питање“ постало актуелно тек одскора. Појавило се у њиховој средини у периоду транзиције,<sup>37</sup> али и после тога, све до половине 2000-их година, дуго није имало већи одјек у јавности. Зато Зајечарци у вези са њим нису равнодушни, имају своје ставове. Они српске националности углавном имају негативан однос према прорумунском деловању у својој средини, али има и оних чији је однос неутралан. Ставови о „влашком питању“, и код Срба и код Влаха, у самом граду за сада су само на индивидуалном, а не и на интеракцијском нивоу, то јест, на нивоу су мишљења које не утиче на односе међу људима.

\* \* \*

Као што се види, Зајечар је данас у веома тешком положају. Исцрпљен је, а и даље се исцрпљује некавалитетном државном и локалном политиком, веома лошим економским стањем, лошим функционисањем система живота као целине, великом незапослености, великом депопулацијом. Овај крај, богат природним, пољопривредним, културним, туристичким и многим другим ресурсима, има велике потенцијале, али и неповољну друштвену климу у којој се ти потенцијали не могу ставити у функцију бољег живота његових становника. У повољној друштвеној клими било би много више позитивних примера, какав је повећана туристичка посета, а на разне друштвене изазове, попут „влашког питања“, одговори би се налазили са лакоћом.

## Литература:

Голубовић, Милена. 2014. „Релациони четвороугао Срби : Власи : Румуни и Међународна заједница – сагледавање етничког идентитета Влаха североисточне Србије“. у: *‘Etnos’, religija i identitet: naučni skup u čast Dušana Bandića*, ур. Lidiја B. Radulović, Ildiko Erdei, 113-134. Beograd: Odeljenje za etnologiju i antropologiju, Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu.

Златановић, Сања. 2009. „Књижевно дело Боре Станковића и Врање: идентитетске стратегије, дискурси и праксе“, *Гласник Етнографског института САНУ* LVII/1: 51-69.

---

<sup>37</sup> Раније, у доба социјализма, Власи су се углавном национално изјашњавали као Срби и о њиховој националној посебности се није говорило.

- [Kabicky, M. E.] Кабицкий, М. Е. 2014. „Феномен малого города/посёлка в Южной Европе: к постановке проблемы“. у: *Малые города — большие проблемы: Социальная антропология малого города*, ред. М. Е. Кабицкий, О. Ю. Артёмова, М. Ю. Мартынова, 87-116. Москва: Институт этнологии и антропологии РАН им. Н. Н. Миклухо-Маклая, Москва
- [Kabicky, M. E., O. Y. Artomova, M. Y. Martynova] Кабицкий, М. Е., О. Ю. Артёмова и М. Ю. Мартынова (ред.). 2014. *Малые города — большие проблемы: Социальная антропология малого города*. Москва: Институт этнологии и антропологии РАН им. Н. Н. Миклухо-Маклая.
- Крстић, Дејан. 2011. *Вечити круг: Појасеви Етнолошке збирке Народног музеја у Зајечару*, Зајечар: Народни музеј.
- Крстић, Дејан. 2012. „Музика зајечарских кафана : историјско-културолошки поглед“, у: *Кафанологија*, пр. Драгољуб Б. Ђорђевић, 391-418. Београд: Службени гласник.
- Крстић, Дејан. 2014а. „Велимир Ђорђевић из Зајечара: Бард пиротског грнчарства“, *Занатлија у пограничју источне и југоисточне Србије*, ур. Дејан Крстић, Драгољуб Ђорђевић, Сузана Марковић Крстић, 103-143. Нови Сад: Прометеј, Ниш: Машински факултет.
- Крстић, Дејан. 2014б. „Не само лекар: Примаријус др Небојша Паунковић“, *Узорник у пограничју источне и југоисточне Србије*, ур. Драгољуб Б. Ђорђевић, Весна Трифуновић, Његош Драговић, 103–127, 354. Нови Сад: Прометеј, Ниш: Машински факултет.
- Крстић, Дејан, Ђорђевић, Драгољуб. 2014. „Вашар у Зајечару : дијахроносинхрони пресек“, *Вашар у пограничју источне и југоисточне Србије*, ур. Драгољуб Б. Ђорђевић, Драган Тодоровић, Дејан Крстић, 117–139, 354. Нови Сад: Прометеј, Ниш: Машински факултет.
- Krstić, Dejan, Koković, Dragan. 2013. „Father Bora - A Good Man and Priest“, u: *A Priest on the Border*, YSSSR Anual – Year XX, ed. Dragoljub B. Djordjević, Dragan Todorović, Miloš Jovanović, 69–84. Niš: Yugoslav Society for the scientific study of religion.
- Крстић, Дејан, Коковић, Драган. 2014. „Два звоника а цркве нема : једна савремена драма о религији, политици и етничком идентитету Влада“. у: *Људи из пограничја говоре*, ур. Милан Д. Тасић, Данијела Здравковић, Дејан Крстић, 263–296. Ниш: Универзитет, Врање: Учитељски факултет.
- Костић, Цветко. 1958. „Облици наших породица“, *Гласник Етнографског института САНУ* VII: 25–46.
- Станојевић, Маринко. 1937. „Антропогеографски преглед Тимочке крајине“. *Зборник прилога за познавање Тимочке крајине* IV, 43–64.

Стојменовић, Драган (ур.). 2013. *Добро је за мишљење, али је компликовано за јело: недовољно јасни појмови и појаве нашег завичаја, тумачени из угла етнологије и антропологије*. Бор: Народна библиотека Бор, Завичајно одељење.

Тимотијевић, Милош. 2012. *Модернизација балканског града (1944–1989): Компаративна анализа развоја Чачка и Благоевграда у епохи социјализма*. Чачак: Народни музеј.

Тодоровић, Миодраг. 2013. „Актуелно стање у развиту становништва Града Зајечара – „бела куга“ и последице њеног ширења“, *Развитак* бр. 243–244: 131–142.

## Извори:

### а. Пописи

*Попис становништва, домаћинства и станова 2011. у Републици Србији : Становништво : Национална припадност : подаци по селима и градовима, Београд: Републички завод за статистику, 2012.*

### б. Штампа

[Veselinov, Lubomir] Веселинов, Любомир. 2011. „Јубилеен концерт на Здравко Чолич в Зайчар събра турлаци от двете страни на границата“, *Видин*, 14-16. ноември.

Ж.[ивковић], Д.[рагана]. 2014. „Златна кока за Зајечар“, *Тимок*, 16. јануар.

Ж.[ивковић], Д.[рагана]. 2015а. „Бесплатно за одличне ученике“, *Тимок*, 5. јануар

Ж.[ивковић], Д.[рагана]. 2015б. „За празнике око хиљаду људи на локалитету“, *Тимок*, 5. јануар.

Крстић, Дејан. 2012. „Гостовање Белоградчичана поводом концерта Здравка Чолића“, *Торлак*, 1. фебруар.

[Stavreva, Vania] Ставрева, Ваня. 2014. „Видинчани в Зайчар за Нова година, слушат Мария Шерифович“, *24 часа*, 29 декември.

Cerović, Vuksan. 2014-2015. Серија чланака у двонедељнику *Tabloid*, у сваком броју почев од 19. јуна 2014. до 12. фебруара 2015.

### в. Документи

Документација Народног музеја Зајечар.

Документација Националне службе за запошљавање, филијале у Зајечару.

Документација Црвеног крста у Зајечару

## ***2. Интернет***

- <https://getosrbija.wordpress.com/2014/10/21/zajecar-veliki-pinokio-u-malom-gradu/>, čitano 26. 01. 2015.
- <https://sr-rs.facebook.com/vuksan.cerovic.75/posts/1430686543870539>, čitano 26. 01. 2015.
- <https://www.youtube.com/watch?v=GwXzMaZJXIE>, pregledano 26. 01. 2015.
- [http://sr.wikipedia.org/sr/Списак\\_политичких\\_партија\\_у\\_Србији](http://sr.wikipedia.org/sr/Списак_политичких_партија_у_Србији), čitano 26. 01. 2015.
- <http://www.nacionalnisavetvlaha.rs/devetnaestasednica.html>, čitano 26. 01. 2015.
- <http://pio.rs/images/dokumenta/statistike/2014/BROJ%20KORISNIKA%20PENZIJA%20I%20PROSECNA%20PENZIJA%20PO%20OPSTINAMA%20JUN%202014.pdf>, čitano 26. 01. 2015.
- <http://www.telegraf.rs/vesti/politika/93889-nacionalni-savet-vlaha-mi-nismo-rumuni.>, čitano 26. 01. 2015.
- <http://www.timocpress.org/index.php/sr/news-agency-6/drustvo/1978-dan-drzavnosti-rumunije-2014-u-zajecaru>, čitano 26. 01. 2015.
- <http://www.vdss.org.rs/>, čitano 26. 01. 2015.

**Dejan Krstić**

## **Zaječar: A View of a Provincial and Border Town in Serbia**

This paper discusses contemporary social and political processes which characterize the town of Zaječar in eastern Serbia: 1. Autocracy, showbiz-like public policy and crime-linked local authorities, 2. a very bad economic situation and a high unemployment rate, 3. Depopulation, 4. The increase in the number of tourist visits, 5 Ethno-cultural and identity diversity and “the Vlach issue.” These processes are closely related to difficult transitional times in Serbia, but also to local and regional particularities which are largely determined by provincial and border position of this town. The present conditions in Zaječar are considered in a context determined by the terms: small town, transition, provinces, bordering area, cultural heritage and multi-ethnicity.

*Key words:*

Zaječar, transition, local government, the economy, unemployment, depopulation, tourism, identity, “the Vlach issue”